

Cătălin Ghiță

Cătălin Ghiță

**ELEMENTE DE LITERATURĂ COMPARATĂ:
PERIOADA ROMANTICĂ**

(Suport de curs pentru învățământul la distanță)

Editura UNIVERSITARIA

Craiova, 2017

Referenți ai colecției:

Prof.univ.dr. Pîrvu Elena
Conf.univ.dr. Coșoveanu Gabriel
Conf.univ.dr. Dincă Daniela
Conf.univ.dr. Dragoste Cosmin
Lect.univ.dr. Constantinescu Gheorghe
Lect.univ.dr. Drăghici Ovidiu
Lect.univ.dr. Cazacu Sorin

Copyright © 2017 Editura Universitaria
Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GHIȚĂ, CĂTĂLIN

Elemente de literatură comparată : perioada romantică : curs
universitar pentru învățământul la distanță / Cătălin Ghiță. - Craiova :
Universitaria, 2017

Conține bibliografie

ISBN 978-606-14-1314-0

82.09

UNIVERSITATEA DIN CRAIOVA
FACULTATEA DE LITERE
CATEDRA DE LIMBĂ ȘI LITERATURĂ ROMÂNĂ
ÎNVĂȚĂMÂNT LA DISTANȚĂ

Elemente de literatură comparată: perioada romantică
(curs universitar, destinat anului al II-lea de studiu)

Specializarea: Română/Limbă străină

Anul II Semestrul II

Titularul cursului : **Prof. univ. dr. hab. Cătălin GHIȚĂ**

Obiective :

- Identificarea și analizarea elementelor care concură la realizarea operei literare în forma ei definitivă
- Intenționăm radiografierea teoretică (de vreme ce aceea practică este, virtual, imposibilă) a modului în care viziunea este instaurată, la nivel textual, printr-un proces la care concură factori diverși și contradictorii

Timp alocat : 28 ore

1. ELEMENTE DE MORFOLOGIE LITERARĂ

Obiective :

- identificarea și analizarea elementelor care concură la realizarea operei literare în forma ei definitivă
- intenționăm radiografierea teoretică (de vreme ce aceea practică este, virtual, imposibilă) a modului în care viziunea este instaurată, la nivel textual, printr-un proces la care concură factori diverși și contradictorii

Timp alocat : 4 ore

BIBLIOGRAFIE :

Bachelard, Gaston *La Poétique de l'Espace*, Presses Universitaires de France, Paris, 1957, p. 161.

Béguin, Albert, *Sufletul romantic și visul. Eseu despre romantismul german și poezia franceză*, trad. și prefață de Dumitru Țepeneag, postfață de Mircea Martin, Ed. Univers, București, 1998.

Boia, Lucian, *Pentru o istorie a imaginarului*, trad.: Tatiana Mochi, Ed. Humanitas, București, 2000.

Culianu, Ioan Petru *Experiențe ale extazului. Extaz, ascensiune și povestire vizionară din elenism până în Evul Mediu*, prefață de Mircea Eliade, trad.: Dan Petrescu, postfață de Eduard Iricinschi, Ed. Nemira, București, 1998.

Dodds, E. R. *Grecii și iraționalul*, ed. a II-a, trad.: Catrinel Pleșu, prefață de Petru Creția, Ed. Polirom, Iași, 1998.

Dufrenne, Mikel *Fenomenologia experienței estetice*, vol. al II-lea (*Percepția estetică*), cuvânt înainte și trad.: Dumitru Matei, Ed. Meridiane, București, 1976.

Dufrenne, Mikel *Poeticul*, cuvânt înainte și trad.: Ion Pascadi, Ed. Univers, București, 1971.

Durand, Gilbert „Imaginația simbolică”, trad.: Muguraș Constantinescu, in Gilbert Durand, *Aventurile imaginii. Imaginația simbolică. Imaginarul*, trad.: Muguraș Constantinescu și Anișoara Boboceă, Ed. Nemira, București, 1999.

Friedrich, Hugo *Structura liricii moderne de la mijlocul sec. al 19-lea până la mijlocul sec. al 20-lea*, trad.: Dieter Fuhrmann, Ed. pentru Literatură Universală, București, 1969.

Mavrodin, Irina *Poietică și poetică*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1998.

Röhde, Erwin *Psyché*, trad. și cuvânt înainte de Mircea Popescu, Ed. Meridiane, București, 1985.

Romantismul are în centru o poetică explicit sau implicit vizionară, în cadrul căreia trebuie, inițial, identificate și analizate elementele care concură la realizarea operei literare în forma ei definitivă. Morfologia comportă, în interpretarea noastră, sensul de analiză explicită a structurii și a formelor componente ale viziunii, modalitatea sa de articulare în lirică. Astfel, în acest capitol, avem în vedere, în principal, trei coordonate: eul și starea acestuia, factorii inductori și produsul (viziunea propriu-zisă, pe care o vom discuta și ca experiență în sine, independentă de consemnarea în scris, și, mai ales, ca ecou scriptural al unei experiențe, factuale sau inventate).

Prima secțiune a cursului nostru este centrată pe diada conceptuală pe care o implică actul vizionar. Acesta din urmă poate fi, așadar, interpretat în două moduri distincte. Pe de o parte, lumile imagine (generate în actul vizionar) ne apar ca produs al unor forțe ideale sau empirice. Primele (de natură non-empirică, reclamând participarea unor factori subiectivi) – inspirație, imaginație, vis – nu au în comun cu realia decât o serie bine determinată de constante fizice. Ultimele – maladii, stupefiante, alcool – facilitează proiectarea de lumi după o anumită grilă. Pe de altă parte, punem în discuție viziunea ca percepție totală a lumii reale, fenomenale și, mai mult decât atât, dacă urmăm o distincție kantiană, a realității supraobiectuale, numenale. Astfel, simțurile sau intelectul, impresionate într-un mod aparte de stimuli diverși, generează capacitatea de a înțelege universul înconjurător în deplinătatea sa morfologică. Deși reclamă drepturi de cunoaștere universală, viziunea nu trebuie considerată decât o „versiune“ a realității, de vreme ce aparține, în ultimă instanță, unui singur subiect receptor. În cele ce urmează, vom încerca să aprofundăm aceste linii directoare.

Într-un prim subcapitol, vom trata problematica eului și a stării acestuia. Trebuie să menționăm, de la bun început, că nu putem concepe o ruptură în tratarea acestui binom conceptual, starea fiind inextricabil legată de un factor *uman*. Este însă necesar să avem în vedere faptul, deosebit de semnificativ în ceea ce ne privește, că starea este rezultatul direct al influenței exercitate asupra subiectului de către factorii inductori. Din acest motiv am analizat starea poetică vizionară în acest context. Într-o subsecțiune ulterioară, ne vom ocupa de factorii inductori (care sunt, după cum am precizat, de două feluri, ideali și empirici). Într-o parte finală, vom trata viziunea propriu-zisă, ca *produs* al factorilor inductori asupra eului (acesta din urmă, grație stării propice, poate executa actul vizionar).

Fiind vorba de teme, de factori și de produse artistice eminent subiective, fiecare idee în acest domeniu acționează constructiv, teleologia interpretării literare fiind una a pluralității și a dialogului meta- și intertextual. De aceea, punând în discuție conceptele sus-menționate, intenționăm radiografierea teoretică (de vreme ce aceea practică este, virtual, imposibilă) a modului în care viziunea este instaurată, la nivel textual, printr-un proces la care concură factori diverși și contradictorii.

1.1. Eul și starea acestuia

Obiective :

- stabilirea cât mai clară a clivajului care se instituie între eul producător și eul biografic.
- intenționăm radiografierea teoretică (de vreme ce aceea practică este, virtual, imposibilă) a modului în care viziunea este instaurată, la nivel textual, printr-un proces la care concură factori diverși și contradictorii

Timp alocat : 4 ore

BIBLIOGRAFIE :

Bachelard, Gaston *La Poétique de l'Espace*, Presses Universitaires de France, Paris, 1957, p. 161.

Béguin, Albert, *Sufletul romantic și visul. Eseu despre romantismul german și poezia franceză*, trad. și prefață de Dumitru Țepeneag, postfață de Mircea Martin, Ed. Univers, București, 1998.

Boia, Lucian, *Pentru o istorie a imaginarului*, trad.: Tatiana Mochi, Ed. Humanitas, București, 2000.

Culianu, Ioan Petru *Experiențe ale extazului. Extaz, ascensiune și povestire vizionară din elenism până în Evul Mediu*, prefață de Mircea Eliade, trad.: Dan Petrescu, postfață de Eduard Iricinschi, Ed. Nemira, București, 1998.

Dodds, E. R. *Grecii și iraționalul*, ed. a II-a, trad.: Catrinel Pleșu, prefață de Petru Creția, Ed. Polirom, Iași, 1998.

Dufrenne, Mikel *Fenomenologia experienței estetice*, vol. al II-lea (*Percepția estetică*), cuvânt înainte și trad.: Dumitru Matei, Ed. Meridiane, București, 1976.

Dufrenne, Mikel *Poeticul*, cuvânt înainte și trad.: Ion Pascadi, Ed. Univers, București, 1971.

Durand, Gilbert „Imaginația simbolică“, trad.: Muguraș Constantinescu, in Gilbert Durand, *Aventurile imaginii. Imaginația simbolică. Imaginarul*, trad.: Muguraș Constantinescu și Anișoara Boboce, Ed. Nemira, București, 1999.

Friedrich, Hugo *Structura liricii moderne de la mijlocul sec. al 19-lea până la mijlocul sec. al 20-lea*, trad.: Dieter Fuhrmann, Ed. pentru Literatură Universală, București, 1969.

Mavrodin, Irina *Poietică și poetică*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1998.

Rimbaud, Arthur *Œuvres complètes*, texte établi et annoté par Rolland de Renéville et Jules Mouquet, Gallimard, 1963.

Röhde, Erwin *Psyché*, trad. și cuvânt înainte de Mircea Popescu, Ed. Meridiane, București, 1985.

Este necesară, încă din debutul argumentației, stabilirea cât mai clară a clivajului care se instituie între eul producător¹ și eul biografic. În acest sens, Marcel Proust este printre cei dintâi scriitori care afirmă despre o operă literară că aceasta reprezintă „produsul unui alt eu decât cel pe care-l manifestăm în obiceiurile noastre, în societate, în viciile noastre“.² Evident, confuzia celor două entități ontologice generează erori majore în actul interpretării literare. De asemenea, mai trebuie operată o distincție între eul producător și eul vizionar. Primul termen are în vedere entitatea care participă la actul scriptural, cu alte cuvinte, care consemnează și estetizează sau chiar inventează viziunea, în timp ce al doilea termen se referă la subiectul care experimentează o viziune, independent de consemnarea subsecventă a acesteia. Eul vizionar este, și el, distinct de eul biografic.

● În relație cu eul producător, a decela două ipostaze poetice, cea de *poet artizan* (*poeta*

artifex) și cea de *poet inspirat* (*poeta vates*)³ a devenit un loc comun în critică. Sus-citatele categorii nu sunt însă operante, în opinia lui Mikel Dufrenne, decât în măsura în care cercetătorul le raportează la doi indici morfologici definitorii pentru ceea ce am numi „producere” sau „generare” de texte poetice. Astfel, cele două concepte-cheie ar fi „starea poetică” și „actul poetic”. Poetul artizan se va raporta numai la „act”, neglijând „starea”, în timp ce poetul inspirat va proceda exact invers. Această schemă generală propusă de Dufrenne este emendată de Eugen Negrici,⁴ care, nu fără anumite riscuri teoretice, stabilește trei mari tipuri de producere a textului poetic. Primul este *structurarea*: realul sau existentul este „modelat” de eul producător, care, depășind un mimetism organic, îl redimensionează prin impunerea unui nou sistem de semnificații și coduri, imprimându-i, simultan, o situare geometrică față de observator – o perspectivă – diferită de cea inițială. Al doilea este *transfigurarea*: eul producător decupează fragmente, semnificative uneori, din real, aglutinându-le potrivit raportului care se stabilește între acesta și existent. Al treilea este *metamorfozarea*: eul producător asimilează complet realul sau proiectează un existent imaginar, însă existentul propriu-zis și cel proiectat nu sunt în mod necesar izomorfe. Evident, poezia vizionară ar fi grefată pe categoria metamorfozării, care poate avea două forme: deductivă sau aleatorie, în funcție de statutul eului producător, care, în primul caz, este investit cu o nouă identitate, iar, în ultimul, este anihilat. Practic, cele două ipostaze corespund perfect unor modele de raportare a eului la producerea textului literar (i.e. activ sau pasiv).

Binomul *artifex/vates* apare și mai transparent în schema propusă de Robert Browning, care distinge cu acuitate între ipostaza obiectivă și cea subiectivă a unui eu poetic, ipostaze care separă tipurile de eu creator. Cele două conștiințe se opun una alteia în mod natural, dar tocmai acest antagonism asigură diversitatea dezirabilă a artei: „Fără îndoială, acceptăm bucuroși biografia unui poet obiectiv, cum se spune acum; un poet a cărui strădanie este aceea de a reproduce lucruri exterioare [...], având ca referință imediată, în fiecare caz, ochiul comun și înțelegerea semenilor săi, presupuși a fi capabili de a primi și de a profita de pe urma acestei reproduceri. [...] Un astfel de poet este, în fapt, [...] artizan; iar obiectele create, poeziile sale, vor fi, în mod necesar, reale, proiectate dinspre el și distincte [...]. Noi reflectăm, mai curând, asupra geniului care exprimă o tendință opusă – poetul subiectiv din clasificarea modernă. [...] Nu ceea ce vede omul, ci ceea ce vede Dumnezeu – *Ideile* (subl. în text) lui Platon, semințele încinse ale creației din Mâna Divină – pe acestea se străduiește poetul să le descrie, el neavând de a face cu acțiunea concertată a umanității, ci cu elementele primare ale acesteia [...]. Un asemenea poet [...] este, astfel, mai curând, un vizionar decât un artizan și ceea ce creează acesta este mai mult o revărsare și mai puțin o operă încheată”.⁵ Anterior,